

bogens alt for omfattende sigte forhindrer hende i at klargøre det for læseren. At de religiøse billedsymboler kan være genstand for heftig og følelsesfuld tilbedelse er en anden sag.

Tredje afsnits fire motivkredse er særdeles spændende hver for sig og kunne sagtens bære hver sin bog. Men forfatterens stort og flot anlagte plan med i spring at vælge billeder fra vidt forskellige tider og kulturkredse skaber uoverskuelighed. Som eksempel kan nævnes illustrationsrækkefølgen til afsnittet om inkarnationen: 1. Simone Martinis »Bebudelsen« fra 1333, 2. Rosettis »Bebudelsen«, fra 1850, 3. højgotisk kalkmaleri af »Maria og Elisabeth som gravide« i Tirsted kirke, 4. Robert Campins »Kristi fødsel« fra 1425, 5. van der Goes' »Hyrdernes tilbedelse« fra 1475, 6. Dürers »Hyrdernes tilbedelse« fra 1504, 7. de la Tours »Josefs drøm« fra 1640 og 8. Julia Schvania: »Barnemordet i Bethlehem« fra Nicaragua ca. 1970.

Om det sidste billede skriver forfatteren, at nicaraguanerne kunne identificere sig med Herodes' ofre. Det er en spændende betragtning, som udløser spørgsmålet: blev det nicaraguanske billede malet og anvendt som et led i et undertrykt folks kamp for en ideologisk mobilisering? Og hvis »Barnedrabet« blev malet og anvendt på denne måde, var det så også tilfældet med det samme motiv i fx. middelalderens udgaver af det? På ungotiske billeder af barnedrabet ses mødrene nærmest smilende, mens de beredvilligt rækker børnene frem til nedslagtning, mens de i sengotikken går til modstand mod soldaterne med deres spinderedskaber. Billedernes konventionelle symbolik er den samme: »Barnedrabet«, men den kunstneriske og tidsmæssige udformning er vidt forskellig. Hvis det er det, forfatteren mener med ikonologi, når hun definerer den som »læren om netop hvilken udformning, motivet har fået i forskellige perioder« (side 10), så er der ikke ret meget af slagsen i bogen, der vil det hele og dermed for meget.

Axel Bolvig

Diplomatarium Danicum og Danmarks Riges Breve. Udgivet af Det danske Sprog- og Litteraturselskab. 1.række 7.bind 1238-1249. Ved NIELS SKYUM-NIELSEN og HERLUF NIELSEN. Kbh., C.A. Reitzel, 1990. 329 s., 267 s. 244 + 183 kr. Diplomatarium Danicum og Danmarks Riges Breve. Udgivet af Det danske Sprog- og Litteraturselskab. 4.række 1.bind 1376-1379. Ved HERLUF NIELSEN. Kbh., C.A. Reitzel, 1984. 585 s., 456 s. 183 + 122 kr. 2. bind 1380-1385. Ved HERLUF NIELSEN. Kbh., C.A. Reitzel, 1987. 478 s., 495 s. 183 + 244 kr.

Det er en gammel undladelsessynd at de tre udgivne rækker af 'Diplomatariet' (ca. 11.000 middelalderlige breve i 27 bind) – et højdepunkt i udgivelsen af kildekrifter til Danmarks historie og opfyldelse af historikernes drøm siden det 16. århundrede – stort set ikke i dette tidsskrift har været underkastet en videnskabelig bedømmelse. Redaktionen arbejder på at genoprette det forsømte, men indtil det sker, kan der være grund til at markere at 4.række har taget sin begyndelse, at sidste bind i 1.række omsider er udkommet og at serien dermed er komplet for årene 789-1385. Hermed er på ét sted samlet kilder der ellers måtte søges i hundreder af ofte svært tilgængelige værker, og i talrige tilfælde er

teksterne nu bedre udgivet. Her er løst en opgave som tidligere slægtled har måttet lægge til side som uløselig efter mange kostbare arbejdsår.

'Diplomatariet' medtager alt brevstof vedrørende Danmark, i modsætning til sin forgænger, 'Repertoriet', ikke blot hvad der ligger i danske arkiver, og er dermed blevet en guldgrube til både skæbnedage og hverdage i Danmarks middelalder. Ordningen er kronologisk, person- og stednavneregister er udarbejdet til hvert bind, og hvis planen om udarbejdelse af et sagregister til hele værket realiseres, vil danske historikere få et hjælpemiddel i hænde som ikke står til rådighed i noget andet land. I forvejen er læg og lærd endda godt hjulpede ved at alle breve i 'Diplomatariet' er oversat til modersmålet i den parallelt løbende serie 'Danmarks Riges Breve' der har oplysende noter og ordforklaringer. Med et klarsyn som udviklingen kun har bekræftet, indså Sprog- og Litteraturselskabet fra arbejdets start problemerne knyttet til de fleste breves latinske sprogdragt. Endelig foreligger i 'Corpus Diplomatum Regni Danici' en facsimileudgave med fotografisk gengivelse af over 1000 originalbreve fra ca. 1100-1340. Man har på den måde adskilt en pålidelig tekstudgave fra den skriftmæssige. De tre rækker, udgave, oversættelse og palæografisk gengivelse, udgør tilsammen et storværk skabt på kun 50 år af en gruppe historikere og sprogfolk med speciale i middelalderlatin, mellemnedertysk og gammeldansk, udgivere, der sædvanligvis samtidig har været oversættere. I alt 18 personer har deres navne på titelbladene og blandt dem oftest Franz Blatt, C. A. Christensen og Herluf Nielsen. For de to sidste har dette arbejde været noget nær et livsværk.

I 4. række fortsætter Herluf Nielsen ufortrødent efter de én gang fastlagte udgivelsesprincipper. Nye hundreder af diplomer opbevaret i ca. 60 europæiske arkiver og biblioteker viser os et gran af livets mangfoldighed: rigets forhold til udlandet, de styrendes til befolkningen, stændernes, slægternes, personernes og navnenes historie, lokalsamfundets, institutionernes og ejendommenes udvikling, altsammen får vi træk til belysning af. Frem for alt indeholder de 2 gange 2 bind der indleder 4. række, alle diplomer til historien om et mageløst politisk talent, den 22-årige dronning af Norge, Margrethe Valdemarsdatter, der først i konkurrence med de mecklenburgske hertuger fik sin søn Oluf valgt til konge af Danmark, snart selv blev den ledende kraft i landet og ved afslutningen af bind 2 havde nået at generhverve Skåne fra hansestæderne. Som slutår for 4. række er sat 1412, så fortsættelsen på dronning Margrethes første successer kan heldigvis forventes.

Til sidst nogle henvisninger for den der ønsker yderligere oplysninger om indhold, historie og udgivelsesprincipper for Diplomatarium Danicum og Danmarks Riges Breve:

Lis Jacobsen: Danmarks Riges Breve. Foredrag holdt på Koldinghus den 8. juni 1934. Fortid og Nutid X, 1934, s. 229-44.

Lis Jacobsen: Det danske Diplomatarium. To Kronikker. Kbh., 1938. 24 s.

Franz Blatt: Under vor Haand og Segl. Kbh., 1943. 74 s.

Diplomatarium Danicum og Danmarks Riges Breve. Afslutningen af 2. række. Taler ved receptionen på Hotel d'Angleterre 6. december 1960. Udg. af Det danske Sprog- og Litteraturselskab (duplikeret). 14 s.

Herluf Nielsen: Skæbnedage og hverdage i dansk middelalder. *Diplomatarium Danicum og Danmarks Riges Breve*. Det danske Sprog- og Litteraturselskabs Præsentationshæfte nr. 2. Kbh., 1976. 20 s.

Diplomatarium Danicum 2. række 1. bind 1250-1265. Udgivet ved Franz Blatt og Gustav Hermansen under medvirkning af C.A. Christensen. Kbh., 1938. Udgivelsesprincipper for 2. række, s. VII-XII.

Danmarks Riges Breve 2. række 1. bind 1250-1265. Ved Gustav Hermansen. Kbh., 1938. Indledning af Franz Blatt, s. VII-XVI.

Diplomatarium Danicum 3. række 9. bind 1371-1375. Ved C.A. Christensen og Herluf Nielsen. Kbh., 1982. Oversigt over medarbejdere og arbejdsfordeling, s. VI-XI.

Tage E. Christiansen: Nekrolog over Niels Skyum-Nielsen. *Historisk Tidsskrift* bd. 83, 1983, s. 223-232.

Herluf Nielsen: Nekrolog over C.A. Christensen. *Historisk Tidsskrift* bd. 91, 1991, s. 204-207.

Esbén Albrechtsen

JØRGEN H. BARFOD: Flådens fødsel, *Marinehistorisk Selskabs Skrift* nr. 22, København 1990. 232 s.

Dansk maritimhistories store gamle mand, Jørgen H. Barfod, har i sit otium sat sig for at opklare problemet om, hvornår der opstod en kongelig flåde af orlogsskibe. Det er der kommet en særdeles læseværdig og smukt publiceret afhandling ud af. De kendte kilder helt tilbage fra Dronning Margrethes tid og frem til og med Frederik I er gennemgået og systematisk støvsuget for oplysninger om orlogsskibe og flåderustninger, mens nyt er føjet til, hentet fra udlandet. Hanserecesser og britiske kilder har vist sig givtige, de sidste på grund af de tidvis nære relationer til England og Skotland.

Bogens hovedresultat er, at orlogsflådens fødsel var en århundredlang foreteelse, idet Barfod definerer sit undersøgelsesobjekt som forekomsten af en permanent bestand af kongelige krigsskibe. Imod denne definition kan intet indvendes, selv om forfatteren geråder i sproglig strid med sig selv, eftersom også de skibe, der blev udskrevet fra len og købstæder ifølge Margrethes forordning af 1396, jo uundgåeligt må siges at udgøre en flåde, omend ikke i kongelig eje. Det samme gælder de udenlandske skibe, som Øresunds behersker brutalt beslaglagde, når han havde behov for at supplere sin sømagt. I det mindste formelt var disse skibe dog ikke hans egne.

De første rigtige kongelige orlogsskibe kan konstateres under Erik af Pommern, og for så vidt vil en dansk flådelistes skib nr. 1 blive *Den Store Ark* fra 1414. Men en sådan liste – som bringes side 201-208 – vil aldrig blive komplet. Igen og igen må Barfod med beklagelse konstatere, at navnet på dette eller hint skib desværre ikke er nævnt. Kilderne flyder nu engang kun dråbevis, når det gælder det omhand-